

Рецензия
за трудовете на гл. ас. д-р Владислав Огнянов Миланов
участник в конкурса за доцент по направление 2.1. Филология (български
език – история на българския книжовен език и езикова култура)

Рецензент: проф. д.ф.н. Владко Мурдаров

В обявения в ДВ, бр. 21/18.03.2016 г. от СУ „Св. Климент Охридски” конкурс за доцент по направление 2.1. Филология (български език – история на българския книжовен език и езикова култура) има само един кандидат – гл. ас. д-р Владислав Огнянов Миланов. Той е роден през 1977 г., завършил е висше образование във Великотърновския университет „Св.св. Кирил и Методий”, специалност *българска филология*, през 1999 г. и специалност *право* в СУ „Св. Климент Охридски”. От 2004 г. е на работа в СУ „Климент Охридски”, след като е била редовен докторант по българска диалектология в него. През 2010 г. е защитил докторска дисертация и от същата година е гл. ас. в Катедрата по български език. Чете лекции и води упражнения във факултетите на СУ.

До момента на обявяване на конкурса д-р Вл. Миланов има над 60 научни публикации – три монографии (2 в съавторство), един учебник и множество статии в авторитетни научни издания, не само списания, но и сборници у нас и в чужбина. Един от създателите е на Центъра за анализ на политическата и журналистическата реч. Участва в няколко научни национални и международни проекти, някои от които са отличени.

В приложената към документацията не е включена справка за приносите в научната продукция на д-р Вл. Миланов, а вместо това са представени резюмета на монографиите и на учебното му помагало, както и на всички статии, които кандидатът представя за конкурса.

Като се има предвид тематиката на конкурса, е необходимо да бъдат оценени публикациите на кандидата, разделени на два големи дяла – история на книжовния език и езикова култура. Самият той обаче е преценил да раздели дяла за езикова култура на две части и предлаганата оценка ще следва неговото деление.

В първия дял първо трябва да бъде оценена публикуваната монография *Филологически идеи за езика, отразени в личната кореспонденция на българските книжовници*. Тя трябва да се разглежда и като хабилитационен труд на кандидата. Ценното в тази монография е не само, че са публикувани голям брой писма на Анастас Кипиловски, Васил Априлов, Сава Филаретов, Георги Раковски, Братя Миладинови, Петко Славейков, Гаврил Кръстевич, Кузман Шапкарев, Марин Дринов, Николай Попов, в които много ясно се разкриват възгледите им по важни въпроси на езика. Тези писма са събрани от различни публикувани по различно време издания и представени заедно, дават

възможност на читателя лесно да прави паралели при конкретните схващания на книжовниците.

По-важни за труда са безспорно предложените коментари и обобщения от автора по писмата, които съществено допълват представата за сериозните филологически занимания на повечето от представените книжовници Васил Априлов, Гаврил Кръстевич, Анастас Кипиловски, Сава Филаретов, Кузман Шапкарев, Братя Миладинови и Георги Раковски. (Интересно защо на някои книжовници като Петко Славейков, Марин Дринов и Николай Попов, чиито писма са включени в приложението, не е отделено внимание и в основния дял от изложението, съдържащ коментари и анализи.)

Във въвеждащата част, занимаваща се със спецификата на писмата като тип текст, се отделя внимание на разговорния им характер, на връзката им със съществуващите писмовници, неколкократно се подчертава, че личната кореспонденция съществено се отличава например от начина на писане на граматика и на предговори към тях, макар че никой от представените книжовници не е автор на граматика, за да се види как би представил възгледите си в нея. Затова заслужават признание случаите, в които съдържанието на писмата се свързва с други публични изяви на книжовниците. В това отношение е особено сполучливо сравнението на съдържанието на писмата на Г. Кръстевич със съдържанието на неговото изложение за българското правописание. В същото време писмата на В. Априлов също можеше да се разгледат във връзка с публикациите му, свързани с езика и неговата история, и особено с „Денница ново-българскаго образования”, което още повече щеше да обогати изложението. В края на тази част въпросните публикации наистина са споменати, но е пропусната възможността по-изчерпателно да бъде показано дали те са продължение на мислите, изказани в писмата – като съдържание, но и като форма.

Обяснение за това намирам в общото впечатление, че авторът се е стремил да постигне, доколкото е възможно, равновесие в интерпретацията на писмата от представените различни книжовници, за да не се създаде погрешната представа, че дава предпочитание на някои от тях. Конкретните теми, разглеждани в писмата им обаче, естествено оказват своето влияние при тяхното цялостно представяне. (За сравнение ще посоча кратката част, посветена на Сава Филаретов, където вниманието е насочено само към едно писмо и към идеите за езика в него).

Ако се сумират разглежданите въпроси в писмата, ще се види, че в тях се разкрива до голяма степен отношението на авторите по множество големи теми, свързани с езика, като стремежа към ограничаване на чуждоезиковото влияние в съответния период, проявяващ се особено в преводаческата дейност, отношението към избора на диалектна основа на новобългарския книжовен език, както и към т.нар. глоризация, тоест възхвалата на родния език, пряката връзка на езика с образованието и др. Така от коментара на автора, сполучливо представен в обобщението, проличава, че в писмата може да се открие становището на книжовниците към много от актуалните за тях проблеми, свързани с формирането на нормите на книжовния език, както и с по-конкретни въпроси, но и в по-общ план, с налагащата се идея, че именно чрез езика може

да се постигне независимостта на нацията. Отделен въпрос е, че темите, застъпени в писмата, са най-различни, като в тях дори се изясняват и различни терминологични въпроси.

Специфично за изложението в тази книга е, че на места авторът прави връзка със съвременната езикова действителност, за която изразява категоричното си становище, а това е продиктувано и от начина му на работа по другата голяма тема, която го интересува – езиковата култура.

Към дяла за историята на книжовния език трябва да се добави подготвеното от д-р Вл. Миланов учебно помагало *История на новобългарския книжовен език. Избрани текстове*, предназначено за работата на студентите българисти по широк кръг явления, обхванати от тази научна дисциплина. Учебникът е много добре структуриран, като представя етапите в развитието на новобългарския език чрез творчеството на всички по-значими възрожденци, допълнени и с текстове от основните възрожденски вестници и списания (за които е включена справка в края на изданието).

Освен предисловието към помагалото, където се мотивира подборът на включените текстове и се очертават всички теми, предвидени за разглеждане в курса по история на българския книжовен език, специално внимание заслужават и поставените в обобщението в края на хрестоматията конкретни въпроси и задачи, които са предназначени да бъде подпомогнат съществено анализът на текстовете и така да се съдейства за по-цялостно навлизане в изучаваната тематика. Сполучливо е хрумването някои от възрожденските текстове да бъдат представени и в нормализиран съвременен вариант, за да бъдат улеснени студентите при техния анализ.

Към дяла за историята на книжовния език се отнасят и пет статии, които са писани малко по-рано (една от тях – в съавторство). От тях проличава специалният интерес на д-р Вл. Миланов към дамаскините с наблюдаваните синтактични особености в тях, към синтактичните особености в по-ранни възрожденски текстове или към специфични черти на формирация се книжовен език и по-специално разволя на *да*-формите. В много сполучливата статия за ролята на Васил Априлов при изграждане на книжовния език, тоест при унифицирането и кодифицирането му, по-общо се разглежда неговата концепция за влиянието на говоримата основа, като се прави съпоставка с вижданията на други книжовници, пишещи в този период, а специално се посочва и изключителното влияние на Ю. Венелин по разглежданата тема. Към този блок от статии трябва да се добави стройно подредената статия за множеството все още недостатъчно проучени правописни речници до 1945 г., за да се разкрие по-подробно тяхната структура, взетите решения за оформянето на спорни форми, за приемания правопис на заетите чужди думи, както и отношението по въпроса за дублетността, доколкото тя е застъпена в някои от тях.

От втория дял, обособен от кандидата, посветен на политическата и журналистическата реч, на първо място трябва да се посочи книгата *Езикови*

портрети на български политици и журналисти. Втора част (в съавторство). Тя представлява продължение на по-рано публикуваната първа част *Езикови портрети на български политици*, включваща портретите на 14 политици. Тук портретите са по-малко – само 11, и са не само на политици, но и на журналисти, като целта е била да не се повтарят портрети на вече представени политици, макар че не е пропусната възможността речевата характеристика на повечето от тях да бъде представена в стегнат вид. Подобно на първата част и тук изложението е съществено обогатено с допълнителна ценна разнообразна информация като например за прозвищата на политиците, за езика на протеста. Включено е обобщение за женското говорене, анализ на играта с шестте думи на кандидат-президентите.

И тук, както и в първата част, въз основа на представянето на речта на конкретните фигури може да се проследи динамиката на съвременните езикови процеси. Много изчерпателно са очертани тенденциите в политическата реч, като са посочени редица отклонения от граматичните книжовноезикови норми, които се проявяват в публичната реч преди всичко под влияние на разговорната. Специално внимание е отделено и на лексикалните въпроси в тази реч. Има обобщение за новите думи в съвременния политически език, а се обръща специално внимание и на проявите на агресия. Затова е включена и специална част за обидната лексика в политическата реч. Въз основа на представените конкретни езикови портрети се правят редица полезни теоретични обобщения изобщо за характера на съвременната публична реч.

Близо половината от книгата представя интервюта на известни публични личности, писатели, преводачи, журналисти, учени, интелектуалци, които включват оценката им като неспециалисти за публичното говорене. Много ценно в книгата е включването на избрани отзиви за първата част на изследването, както и на парламентарния езиков дневник за откриването на четиресет и третото народно събрание, в който са очертани слабостите в изказванията на всички председатели на парламентарни групи.

Към дяла за политическата и журналистическата реч се отнасят още четири статии, които представят новата политическа реч. Три от тях са писани в съавторство, като участието на кандидата обаче е по-съществено. Вниманието на д-р Вл. Миланов е насочено към някои аспекти на политическия дискурс като разграничаването на политическия език, политическия дискурс и политическата култура. В текстовете си той се интересува от нарушенията на езиковите норми и нормите на речевия етикет в официалното общуване, както и от темата за нарастващата агресия в изказванията и обидите, която мотивирано определя като „театрализирана”. Специално внимание обръща на изключително честата употреба на клишета. Както личи, наблюденията върху речта на политиците са подсказали необходимостта от създаване на специализиран център за нейното изследване, а това е мотивирало идеята да бъде обобщено типичното в говоренето на политиците, като бъдат посочени всякакви допускани слабости, които се налага да бъдат преодоляни. Като съставител на сборника *Медиите и политиката: филологически прочити*, в който са събрани текстове на докторанти, д-р Вл. Миланов обобщава във встъплението си към него

направените наблюдения върху публичното говорене при дебати, както и други негови характеристики като подготвеност, спонтанност и официалност.

Д-р Вл. Миланов е обособил в отделен, трети дял три свои публикации, свързани по-конкретно с проблемите на езиковата култура, речевия етикет и проблемите на превода. (Една от тях е писана в съавторство.) Те се основават на наблюденията на автора върху практическата работа със студенти българи за овладяване на правописните правила и норми, както и на речевия етикет като твърде слабо разработена научна област. Работата с професионалните преводачи от Европейската комисия в Брюксел е послужила на д-р Вл. Миланов да обобщи какви са проблемите при преподаване на български език на напреднали студенти като профилирани специалисти, а в ценната статия, която разглежда какви трябва да бъдат учебниците по български език за началното и средното училище, са обобщени както много мнения, така и личните наблюдения на автора за слабостите на съществуващите учебници, за да бъде формулира ясно неговата идея учителите да се включат по-активно при създаването на учебната литература.

Безспорно, при прегледа на цялостната работа на д-р Вл. Миланов трябва непременно да се обърне внимание на участието му в научни проекти, финансирани от различни източници, като в повечето от тях той е автор на концепцията, ръководител и изследовател. Най-ценното при реализирането на тези проекти е, че кандидатът често привлича към темите, които се разработват, множество млади учени, студенти и докторанти, като по този начин ги подготвя и за самостоятелна работа.

Всички изложени факти доказват, че като зрял специалист с натрупан опит кандидатът предлага в публикациите си задълбочени изводи и обобщения по много въпроси и има свой принос с конкретни проучвания в областта на историята на новобългарския книжовен език и преди всичко на различни дялове от езиковата култура. За мене е особено показателно, че през цялото си развитие като езиковед той съвсем целенасочено се движи в една посока, като интересът му остава постоянен, за да бъде увенчан с все по-задълбочени публикации, резултатите от които намират своето приложение и в преподавателската му дейност, а се приемат положително и от обществеността.

Според Закона за развитие на академичния състав в РБългария кандидатът за академичната длъжност *доцент* трябва да е представил публикуван монографичен труд или равностойни публикации в специализирани научни издания. Това означава, че кандидатът трябва да е представил за оценка онова, което наричаме *хабилитационен труд*. Кандидатът гл. ас. д-р Вл. Миланов отговаря на това условие. Другото изискване е да му бъде осигурена съответната преподавателска натовареност съгласно правилника на СУ, което също е изпълнено.

Изискване на Закона е кандидатът да представи и други оригинални научноизследователски трудове и научноприложни разработки, които се

оценяват като съвкупност. Всички останали представени публикации отговарят на това изискване и със своя обем и качества, според мен, дори значително превишават онова, което предвижда законодателят.

Внимателният преглед на публикациите на кандидата ще покаже безспорно, че в някои по-ранни от тях има допуснати отделни неточности, има прекалено много емоционални оценки, проявява се прекалена предпазливост при формулиране на собственото мнение по разглежданите въпроси. Това е естествено, като се има предвид, че те отразяват развитието му като научен работник в продължение на повече от десет години. Положителните резултати от всичките изследвания на кандидата обаче са много съществени, за което свидетелства и фактът, че трудовете на д-р Вл. Миланов са цитирани многократно в различни наши и чужди издания и са оценени в рецензии у нас и в чужбина.

Затога въз основа на всички изложени факти аз напълно убедено смятам, че гл. ас. д-р Владислав Огнянов Миланов може да заеме академичната длъжност *доцент* по направление 2.1. Филология (*български език – история на българския книжовен език и езикова култура*).

29 юли 2016 г.

проф. д.ф.н. Владко Мурдаров